

PRESTANAK IZBEGLIČKOG STATUSA PREMA ČLANU 1C(5) I (6) KONVENCIJE O STATUSU IZBEGLICA IZ 1951. GODINE (2003)

UNHCR donosi ove smernice u skladu sa svojim mandatom koji je sadržan u Statutu Kancelarije Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice, kao i u članu 35. Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine i/ili njenom Protokolu iz 1967. godine. Ove smernice predstavljaju dopunu *Priručnika o postupcima i kriterijumima za određivanje statusa izbeglice na osnovu Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine i njenog Protokola iz 1967. godine* (iz 1979. godine, redigovano izdanje, Ženeva, januar 1992. godine). One zamenjuju dokumentat UNHCR-a Smernice za primenu klauzula o prestanku (Ženeva, april 1999. godine) u meri u kojoj se tiču klauzula o „prestanku okolnosti“, i predstavljaju, *inter alia*, rezultat Drugog kruga Globalnih konsultacija o međunarodnoj zaštiti tokom kojeg je ova tema proučavana na zasedanju eksperata u Lisabonu, u maju 2001. godine.

Svrha ovih smernica jeste da daju odgovarajuće pravne instrukcije vladama, pravnim stručnjacima, arbitrima i sudstvu, kao i osoblju UNHCR-a koje sprovodi postupak određivanja izbegličkog statusa na terenu.

I. UVOD

1. Konvencija o statusu izbeglica iz 1951. godine (u daljem tekstu: Konvencija iz 1951. godine) priznaje da se izbeglički status završava pod određenim jasno definisanim uslovima. To znači da nakon što se odredi da je neko izbeglica, to lice zadržava taj status osim ukoliko ne potpada pod klauzule o isključenju ili ukoliko njegov status ne bude poništen ili ukinut.¹ Prema članu 1C Konvencije iz 1951. godine, izbeglički status može da prestane bilo kao posledica dela koje počinji sama izbeglica (sadržanih u podstavovima 1–4), kao što je ponovno naseljavanje u njegovoj matičnoj zemlji,² ili kroz fundamentalne promene objektivnih okolnosti u njegovoj matičnoj zemlji na kojima se zasnivao njegov izbeglički status (podstavovi 5. i 6). O ovim drugim obično se govori kao o klauzulama o „prestanku okolnosti“ ili „generalnom prestanku“, i u ovim smernicama ćemo se baviti samo njima.

2. Član 1C(5) i (6) predviđa da će Konvencija iz 1951. godine prestati da se primenjuje na svakoga ko potpada pod okvire člana 1A:

„(5) Ako, s obzirom da su prestale da postoje i okolnosti usled kojih je ta osoba bila priznata za izbeglicu, ona ne može i dalje da odbija zaštitu zemlje čije državljanstvo ima;

Podrazumevajući da se odredbe ove tačke neće primenjivati na izbeglicu iz stava A(1) ovog člana koji može navesti uverljive razloge koji proizlaze iz prethodnog proganjanja zbog kojih odbija da se stavi pod zaštitu zemlje svog državljanstva;

(6) Ako se radi o osobi bez državljanstva koja se, pošto su prestale da postoje okolnosti usled kojih joj je priznat izbeglički status, može vratiti u zemlju svog predašnjeg stalnog mesta življenja;

Podrazumevajući da se odredbe ove tačke neće primenjivati na izbeglicu iz stava A(1) ovog člana koji može navesti uverljive razloge koji proizlaze iz prethodnog proganjanja zbog kojih odbija povratak u zemlju svog bivšeg stalnog mesta življenja.“

3. UNHCR ili države mogu doneti formalnu deklaraciju o sveopštem prestanku izbegličkog statusa za određenu grupu izbegličke populacije.³ UNHCR ima takvu nadležnost na osnovu člana 6A Statuta Kancelarije Visokog komesarijata za izbeglice u vezi sa članom 1C Konvencije iz 1951. godine. Zbog činjenice da se veliki broj izbeglica dobrovoljno vraća bez ikakve službene objave da uslovi u njihovoj matičnoj zemlji više ne opravdavaju međunarodnu zaštitu, ovakve deklaracije nisu česta pojava. Dalje, mnoge države članice odobravaju stalni boravak izbeglicama koje se nalaze na njihovoj teritoriji nakon nekoliko godina, što na kraju dovodi do njihove integracije i naturalizacije. Slično tome, odluke o prestanku statusa koje se donose za svaki slučaj pojedinačno, kao i periodične revizije, prilično su retke kao znak priznanja „potrebe da se poštuje temeljni stepen stabilnosti pojedinačnih izbeglica“.⁴

4. Razlozi identifikovani u Konvenciji iz 1951. godine iscrpeni su, što znači da nikakav dodatni razlog ne opravdava zaključak da međunarodna zaštita nije više potrebna. Osim toga, operativno delovanje klauzula o prestanku treba da bude različito od ostalih odluka kojima se ukida izbeglički status. Prestanak se razlikuje od poništenja izbegličkog statusa. Poništenje se zasniva na odluci da dati pojedinac nije trebalo nikada ni da bude priznat kao izbeglica. Takav slučaj je, na primer, kada se ustanovi da su pogrešno predstavljene materijalne činjenice koje su esencijalne

za ishod samog postupka određivanja statusa ili kada se ustanovi da bi jedna od klauzula o isključenju bila primenjena da su sve relevantne činjenice bile odmah poznate. Prestanak se takođe razlikuje od ukidanja statusa, do kojeg dolazi i ukoliko se izbeglica naknadno angažuje u nekim aktivnostima koje potpadaju pod obim člana 1F(a) ili 1F(c).

II. SUPSTANCIJALNA ANALIZA

5. Sledeći okvir za sveobuhvatnu analizu izveden je iz člana 1C(5) i 1C(6) Konvencije iz 1951. godine, koji u obzir uzima i Zaključak Izvršnog komiteta broj 69, naknadna zakonodavna dešavanja i iskustva u raznim državama.

A. OPŠTE RAZMATRANJE

6. Prilikom interpretacije klauzula o prestanku, važno je imati na umu sveobuhvatan kontekst trajnih rešenja u vezi sa zaštitom izbeglica, čime se pojašnjava predmet i svrha ovih klauzula. Mnogobrojni zaključci Izvršnog komiteta potvrđuju da Konvencija iz 1951. godine i principi zaštite izbeglica nastoje da pronađu trajna rešenja za izbeglice.⁶ Shodno tome, prestanak statusa treba razviti na način koji je konzistentan, sa ciljem trajnog rešenja. Dakle, prestanak statusa ne treba da ima za posledicu nesiguran status pojedinca u prihvatnoj zemlji. Isto tako, prestanak statusa ne treba za posledicu da ima ni prisiljavanje datog pojedinca da se vrati u rizičnu situaciju, jer bi se time ugrozila verovatnoća trajnog rešenja, i tako prouzrokovala dodatna ili ponovna nestabilnost u situaciji koja se inače poboljšava, čime se rizikuje pojava budućih izbegličkih priliva. Priznavanje ovakvog shvatanja osigurava da se izbeglice ne suočavaju sa prisilnim povratkom u situacije koje ponovo mogu dovesti do njihovog bega i potrebe za izbegličkim statusom. Ono podržava princip da se uslovi u matičnoj zemlji moraju temeljno i trajno promeniti pre nego što budu primenjene odredbe o prestanku.

7. Za primenu odredaba o prestanku na osnovu člana 1C(5) i 1C(6), nije potreban pristanak ili dobrovoljni čin same izbeglice. Prestankom izbegličkog statusa ukidaju se i prateća prava uz taj status. On može dovesti do povratka date osobe u njegovu matičnu zemlju i na taj način pokidati njegove veze sa porodicom, društvenim okruženjem i zaposlenjem u zajednici u kojoj se ta izbeglica naselila. Kao rezultat toga, pre vremena ili nedovoljno utemeljena primena klauzula o prestanku okolnosti može imati ozbiljne posledice. Stoga ove klauzule treba tumačiti strogo, i treba osigurati da postupak odlučivanja o sveopštem prestanku bude pravičan, jasan i transparentan.

B. PROCENA PROMENE OKOLNOSTI U MATIČNOJ ZEMLJI/ZEMLJI POREKLA

8. Član 1C(5) i (6) osigurava prestanak izbegličkog statusa kada su „prestale da postoje okolnosti usled kojih joj je priznat izbeglički status“. Da bismo pomogli procenu o tome da li su se izmenile okolnosti u matičnoj zemlji i u kojoj meri, pre nego što se uopšte pozove na klauzule o „prestanku okolnosti“, Izvršni komitet UNHCR-a izradio je instrukcije u obliku Zaključka Izvršnog komiteta broj 69 (XLIII) (iz 1992. godine), koji u jednom svom delu glasi:

„(P)rilikom donošenja odluke o primeni klauzula o isključenju na osnovu prestanka okolnosti, države moraju pažljivo proceniti fundamentalni karakter promena do kojih je došlo u zemlji državljanstva ili porekla, uključujući sveopštu situaciju u vezi sa ljudskim pravima, kao i naročit uzrok strahu od proganjanja, kako bi se na objektivian i nepristrasan način potvrdilo da je situacija koja opravdava dodelu izbegličkog statusa prestala da postoji.

...(E)sencijalni elemenat kod takve procene koju vrše države jeste fundamentalan, stabilan i trajni karakter promene, uz korišćenje odgovarajuće informacije koja je s tim u vezi dostupna od strane, *inter alia*, relevantnih specijalizovanih organa, uključujući posebno UNHCR.“

9. Dole su navedeni ključni elementi koji su relevantni za procenu obima i trajnosti promene, koju je neophodno obaviti pre nego što se donese odluka o tome da su prestale da postoje okolnosti u vezi sa kojima je priznat izbeglički status.

Fundamentalni karakter promene

10. Da bi bile primenjene odredbe o prestanku, promena mora biti fundamentalne prirode, tako da izbeglica „ne može i dalje da odbija zaštitu zemlje čije državljanstvo ima“ (član 1C/5/) ili, ukoliko se radi o osobi bez državljanstva, „može (se) vratiti u zemlju svog predašnjeg stalnog mesta življenja“ (član 1C/6/). Prestanak koji se zasniva na pre-

stanku okolnosti stupa stoga na scenu samo onda kada su se desile promene kojima se rešavaju uzroci raseljenosti koji su doveli do priznavanja izbegličkog statusa.

11. Kada je zaista identifikovano postojanje „naročitog uzroka za strah od proganjanja“,⁷ eliminacija tog uzroka ima veći značaj nego promena ostalih faktora. Međutim, različite okolnosti u zemlji jesu često međusobno povezane, bilo da se radi o oružanom sukobu, ozbiljnim kršenjima ljudskih prava, teškoj diskriminaciji manjina, ili nedostatku dobrog rukovodstva, rezultat čega je da rešavanje jednog faktora vodi ka poboljšanju ostalih faktora. Stoga u obzir treba uzeti sve relevantne faktore. Prestanak neprijateljstava, kompletna politička promena i povratak mira i stabilnosti i dalje ostaju najtipičnije situacije koje dovode do primene člana 1C(5) i (6).

12. Spontana repatrijacija izbeglica velikih razmera može biti indikator promena koje se događaju ili su se dogodile u matičnoj zemlji. Međutim, ukoliko bi povratak bivših izbeglica verovatno iznova prouzrokovao napetost u matičnoj zemlji, onda takva situacija sama po sebi ukazuje na nepostojanje efektivne, fundamentalne promene. Isto tako, ukoliko su se određene okolnosti koje uzrokuju beg ili nevraćanje promenile na način da su samo zamenjene drugačijim okolnostima koje takođe mogu dati povoda za dodelu izbegličkog statusa, onda se ne može pozivati na član 1C(5) i (6).

Postojana promena

13. Pre nego što se donese bilo kakva odluka o prestanku statusa, treba ostaviti dovoljno vremena za konsolidaciju događaja za koje se čini da dokazuju postojanje fundamentalne promene. Ponekad se ocena toga da li su fundamentalne promene koje su se desile trajne prirode može obaviti i nakon što je proteklo relativno malo vremena. To se, na primer, dešava kod mirnih promena do kojih dolazi unutar ustavnog procesa, kod slobodnih i pravednih izbora koji su doveli do stvarne izmene vladajućih struktura koje su sada voljne da poštuju fundamentalna ljudska prava, kao i kod uspostavljanja relativne političke i ekonomske stabilnosti u zemlji.

14. Ukoliko je do promene došlo nasilnim putem, na primer zbacivanjem režima, onda treba da protekne duži vremenski period pre nego što se preispita trajnost same promene. Pod ovim poslednjim okolnostima, naročito pažljivo treba preispitati situaciju u vezi sa ljudskim pravima. Treba dati dovoljno vremena procesu nacionalne rekonstrukcije, a svi mirovni dogovori između suprotstavljenih militantnih grupacija moraju se pažljivo nadgledati. Ovo je naročito značajno nakon konflikata koji uključuju različite etničke skupine, jer se u takvim slučajevima pokazalo da je proces istinskog pomirenja uistinu težak zadatak. Političke promene koje su se desile neće biti stabilnog karaktera ukoliko nacionalno pomirenje ne bude jasno ukorenjeno u sam sistem i ukoliko mir ne bude obnovljen.

Obnova zaštite

15. Prilikom odlučivanja o tome da li su se okolnosti izmenile toliko da opravdavaju prestanak prema članu 1C(5) i (6), krucijalno pitanje je da li se izbeglica može ponovno staviti pod zaštitu svoje zemlje.⁸ Takva zaštita stoga mora biti efektivna i dostupna. Ona zahteva više od puke fizičke sigurnosti i bezbednosti, i podrazumeva postojanje funkcionalnih organa vlasti i osnovnih administrativnih struktura, što se, na primer, dokazuje funkcionalnim zakonskim i sudskim sistemom, kao i postojanjem adekvatnih infrastruktura kojima se stanovnicima predmetne zemlje omogućava ostvarivanje njihovih prava, uključujući i pravo na osnovne životne potrebe.

16. S tim u vezi, značajan indikator je generalna situacija u vezi sa ljudskim pravima u predmetnoj zemlji. Faktori koji su od posebne važnosti prilikom ove procene jesu stepen demokratskih dešavanja u zemlji, uključujući i održavanje slobodnih i pravednih izbora, pridržavanje odredaba iz međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima, zatim slobodan pristup nezavisnim narodnim i međunarodnim organizacijama koje verifikuju poštovanje ljudskih prava. Ne postoji preduslov da standardi ljudskih prava koji su dostignuti moraju biti za primer. Ono što je bitno jeste da je došlo do značajnog poboljšanja koje se ilustruje barem kroz poštovanje prava na život i slobodu i zabranu mučenja; kroz zabeleženi napredak na uspostavljanju nezavisnog sudstva, pravična suđenja i pristup sudovima; kao i kroz zaštitu, između ostalog, fundamentalnih prava na slobodu izražavanja, udruživanja i veroispovesti. Bitno je spomenuti da u specifične indikatore spadaju javne objave i amnestije, opozivanje represivnih zakona i rasformiranje bivše službe sigurnosti.

C. DELIMIČNI PRESTANAK

17. Konvencija iz 1951. godine ne sprečava objave o prestanku statusa za pojedinačne podgrupe izbegličke populacije iz određene zemlje, na primer, za izbeglice koje beže od određenog režima, ali ne one koji su pobegli nakon nametanja takvog režima.⁹ Za razliku od toga, promene koje se dešavaju samo u jednom delu zemlje odakle dolaze izbeglice, u principu ne bi trebalo da dovedu do prestanka izbegličkog statusa. Izbeglički status se može okončati samo ukoliko je uklonjen osnov proganjanja bez uslovljavanja izbeglice da se vrati na siguran deo teritorije svoje zemlje kako bi izbegao proganjanje. Isto tako, sama nemogućnost da se slobodno kreće ili slobodno naseli u svojoj matičnoj zemlji, ukazuje na to da promene koje su se dogodile nisu fundamentalnog karaktera.

D. POJEDINAČNI PRESTANAK

18. Stroga bi interpretacija člana 1C(5) i (6) dozvolila njihovu primenu na pojedinačnoj osnovi. U navedenom članu se kaže: „Ova Konvencija će prestati da se primenjuje (...) na svaku osobu (...) ako, s obzirom da su prestale da postoje okolnosti usled kojih je ta osoba bila priznata za izbeglicu, ona ne može i dalje da odbija zaštitu“ svoje zemlje porekla. Pa ipak se na član 1C(5) i (6) retko poziva u pojedinačnim slučajevima. Države ne obavljaju periodične revizije pojedinačnih slučajeva na osnovu fundamentalnih promena u zemlji porekla. Ovakvom praksom se priznaje da osećaj stabilnosti izbeglice treba očuvati što je više moguće. Ona je takođe odgovara članu 34. Konvencije iz 1951. godine, u kojem se države podstiču da „u najvećoj mogućoj meri (omogućavaju) asimilaciju i naturalizaciju izbeglica“. Tamo gde se primenjuju klauzule o prestanku na pojedinačnoj osnovi, to ne treba raditi u svrhu *de novo* saslušanja.

E. IZUZECI OD PRESTANKA

Potreba za kontinuiranom međunarodnom zaštitom

19. Čak i kada su se okolnosti generalno izmenile u tolikoj meri da izbeglički status više nije potreban, uvek mogu postojati specifične okolnosti u svakom pojedinom slučaju koje opravdavaju kontinuiranu međunarodnu zaštitu. Zbog toga je generalni princip da se svim izbeglicama na koje se odnosi sveopšti prestanak statusa, na njihov zahtev mora omogućiti ponovno preispitivanje njihovog slučaja, koje će se temeljiti na razlozima za uvažavanje međunarodne zaštite koji su relevantni za svaki slučaj ponaosob.¹⁰

„Uverljivi razlozi“

20. Oba člana 1C(5) i (6) sadrže i izuzetke od odredbe prestanka, dozvoljavajući izbeglicama da se pozovu na „uverljive razloge“ za odbijanje da se stave pod zaštitu svoje matične zemlje. Svrha ovog izuzetka je da pokrije slučajeve kada su izbeglice ili članovi njihove porodice pretrpeli strahovito proganjanje, pa se iz tog razloga od njih ne može očekivati da se vrate u zemlju svog porekla ili bivšeg uobičajenog mesta življenja.¹¹ Ovakvi slučajevi obuhvataju, na primer, „bivše logoraše ili zatvorenike, preživeli ili očevice nasilja nad članovima porodica, uključujući seksualno nasilje, kao i teško traumatizovane osobe. Pretpostavlja se da su takve osobe pretrpele ozbiljno proganjanje, uključujući od strane elemenata unutar lokalne populacije, pa stoga nije ni razumno od njih očekivati da se vrate.“¹² Takođe, s tim u vezi, posebnu pažnju treba obratiti na decu, jer se ona često mogu pozvati na „uverljive razloge“ zbog kojih odbijaju da se vrate u zemlju porekla.

21. Primena izuzetka „uverljivog razloga“ tumači se tako da prevazilazi aktuelan tekst odredbe, da bi se primenila na izbeglice iz člana 1A(2). Time se odražava generalno humanitarni princip koji je sada duboko utemeljen u državnoj praksi.¹³

Dugoročni stanovnici

22. Dalje, Izvršni komitet u svom Zaključku broj 69 preporučuje da države razmotre „odgovarajuće aranžmane“ za osobe „od kojih se ne može očekivati da napuste zemlju azila jer u njoj dovoljno dugo borave, što kao rezultat ima jake porodične, društvene i ekonomske veze“. U takvim situacijama, zemlje azila se ohrabruju, što one često

i čine, da datim pojedincima osiguraju alternativni boravišni status, kojim se zadržavaju prethodno stečena prava, mada u nekim slučajevima dolazi do povlačenja izbegličkog statusa. U Konvenciji iz 1951. godine ne traži se da ovakav pristup za izbeglice koji dugo vremena borave u zemlji azila bude usvojen sam po sebi, ali je to u skladu sa humanitarnom svrhom ovog instrumenta, te se na taj način poštuju prethodno stečena prava uspostavljena u ranije spomenutom Zaključku Izvršnog komiteta broj 69 i međunarodnim standardima ljudskih prava.¹⁴

F. PRESTANAK I MASOVNI PRILIV

***Prima facie* grupno određivanje na osnovu Konvencije iz 1951. godine**

23. Situacije masovnog priliva često uključuju čitave skupine ljudi koji su priznati kao izbeglice na grupnoj osnovi zbog postojanja sasvim očiglednih i objektivnih razloga za njihov beg iz zemlje porekla. Direktna nepraktičnost pojedinačnog određivanja statusa dovela je do primene *prima facie* određivanja izbegličkog statusa ili prihvatanja cele grupe.¹⁵ Na takve grupe se primenjuju generalni principi navedeni za prestanak statusa.

Privremena zaštita u situacijama masovnog priliva uključuje osobe obuhvaćene Konvencijom iz 1951. godine

24. Neke države su izradile sistem „privremene zaštite“¹⁶ na osnovu kojeg se pomoć i zaštita od *refoulementa* produžavaju na grupnoj osnovi, i to kako bez *prima facie* određivanja izbegličkog statusa za celu grupu, tako i bez pojedinačnog određivanja statusa za članove date grupe. Mada doktrina o prestanku statusa zvanično ne stupa na scenu, ovaj vid zaštite je izgrađen na osnovima iz Konvencije iz 1951. godine, tako da članovi grupe isto tako mogu biti ili uključivati i izbeglice na osnovu Konvencije. Stoga, pre nego što država uopšte donese odluku o povlačenju privremene zaštite, treba preispitati eventualne promene u zemlji porekla. Uz ovakve odluke, svima onima koji nisu voljni da se vrate i koji traže međunarodnu zaštitu treba omogućiti pristup azilskom postupku. U tom kontekstu, takođe bi bilo primereno da države osiguraju izuzetke za slučajeve u vezi sa kojima se može pozvati na „uverljive razloge“ koji proizlaze iz njihovog prehodnog proganjanja.

III. PROCEDURALNA PITANJA

25. Kao što smo već rekli, objava o sveopštem prestanku statusa ima potencijalno ozbiljne posledice za priznate izbeglice. Ovakvom objavom se priznaje gubitak izbegličkog statusa i pratećih prava, zbog čega ona može uticati na povratak datih osoba u njihovu zemlju porekla. Iz tog razloga treba poštovati sledeće proceduralne aspekte:

Generalna razmatranja

Prilikom procene situacije u zemlji porekla, države i UNHCR moraju „na objektivan i potvrđan način utvrditi da je situacija koja opravdava dodelu izbegličkog statusa prestala da postoji“.¹⁷ Kako je to zabeleženo u prethodnom tekstu, ovakva procena treba da uključuje razmatranje raznoraznih faktora, uključujući i generalnu situaciju u vezi sa ljudskim pravima.

Na zemlji azila je da dokaže da je u zemlji porekla došlo do fundamentalne i trajne promene, i da je pozivanje na član 1C(5) ili (6) opravdano. Moguće je da sveopšti prestanak neće biti primenjen na određene grupe zbog toga što te grupe i dalje rizikuju proganjanje.

Važno je da kako proces objave, tako i planovi za njenu implementaciju, budu konsultativni i transparentni, kao i da u njih bude uključen naročito UNHCR, s obzirom na njegovu nadzornu ulogu.¹⁸ Nevladine organizacije i izbeglice takođe treba da budu uključeni u ovaj konsultativni proces. Gdegod je to ostvarljivo, treba omogućiti „idi-i-vidi“ posete u zemlju porekla, kako bi se na licu mesta ispitali uslovi u zemlji porekla, kao i situacija u kojoj se nalaze izbeglice koje su se tamo već dobrovoljno vratile.

Sveopšta objava o prestanku statusa treba da ima javni karakter

Savetovanje izbeglica, ustupanje informacija i, po potrebi, osiguranje pomoći za povratnike od ključnog su značaja za uspešnu implementaciju sveopšteg prestanka.

Postupci kojima se objava o prestanku operacionalizuje, treba da budu izvedeni fleksibilno i postupno, naročito u zemljama u razvoju koje su prihvatile veliki broj izbeglica. Od momenta objave do momenta sprovođenja, treba osigurati izvesno vreme tokom kojeg će moći da se obave neophodne pripreme radnje za povratak, kao i pripremiti aranžmani za osobe sa stečenim pravima koje tu borave već duže vreme.

Imajući u vidu potencijalni uticaj koji objava o sveopštem prestanku može da ima na izbeglice i njihove porodice, treba im omogućiti da, na njihov zahtev, njihov slučaj bude ponovo razmatran na temeljima koji su relevantni za njihov pojedinačni slučaj kako bi se donela odluka o tome da li se oni mogu smatrati izuzecima od prestanka.¹⁹ Međutim, u takvim slučajevima ne treba preduzimati nikakve mere za povlačenje prava koja oni uživaju sve dok ne bude donesena konačna odluka.

UNHCR zadržava svoju ulogu da pomaže povratak onih osoba na koje se odnosi objava o prestanku statusa ili integraciju onih kojima se dozvoljava dalji ostanak jer oni jedno vreme ostaju pod madatom UNHCR-a.

Zahtevi za izbeglički status podneseni nakon objave o prestanku statusa

Objava o sveopštem prestanku ne može se smatrati automatskom zabranom podnošenja zahteva za izbeglički status, bilo u vreme objave, ili nakon objave. Mada objava o sveopštem prestanku statusa može biti sprovedena u vezi sa određenom zemljom, ovo ničim ne sprečava pojedince koji tu zemlju napuštaju da zatraže izbeglički status. Na primer, iako u nekoj zemlji može doći do fundamentalnih promena, pripadnici određene podgrupe koja se jasno može identifikovati – kao podgrupe koje se temelje na nacionalnoj pripadnosti, religiji, rasi ili političkom mišljenju – i dalje se mogu suočavati sa određenim okolnostima koje opravdavaju izbeglički status. Alternativno, određena osoba se može osnovano plašiti proganjanja od strane nekog fizičkog lica ili grupe lica koje organi vlasti nisu u mogućnosti ili nisu voljni da kontrolišu, kakvo je, na primer, polno utemeljeno proganjanje.

UNHCR
Ženeva,
10. februar 2003. godine

¹ Vidi UNHCR-ov Priručnik o postupcima i kriterijumima za određivanje statusa izbeglice (*Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status*) (u daljnjem tekstu: UNHCR-ov priručnik) (iz 1979. godine, ponovno izdanje, Ženeva, januar 1992. godine), paragraf 112. Za razliku između prestanka i poništenja/ukidanja, vidi paragraf 4. u daljem tekstu.

² U ovim smernicama termin „matična zemlja” ili „zemlja porekla” pokriva kako zemlju državljanstva, tako i zemlju ranijeg uobičajenog mesta življenja, s tim da se ova druga pomenuta odnosi na izbeglice koje nemaju nikakvo državljanstvo. Za više informacija o članu 1C(1–4) vidi UNHCR-ov dokument Smernice za primenu klauzula o isključenju (*The Cessation Clauses: Guidelines on their Application*) iz aprila 1999. godine.

³ Vidi, na primer, UNHCR-ovu formalnu deklaraciju o sveopštem prestanku: Mogućnost primene klauzula o prestanku na izbeglice iz Poljske, Čehoslovačke i Mađarske (*Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Poland, Czechoslovakia and Hungary*) od 15. novembra 1991. godine, Mogućnost primene klauzula o prestanku na izbeglice iz Čilea (*Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Chile*) od 28. marta 1994. godine, Mogućnost primene klauzula o prestanku na izbeglice iz Malavija i Mozambika (*Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Malawi and Mozambique*) od 31. decembra 1996. godine, Mogućnost primene klauzula o prestanku na izbeglice iz Bugarske i Rumunije (*Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Bulgaria and Romania*) od 1. oktobra 1997. godine, Mogućnost primene prestanka okolnosti, klauzula o prestanku na izbeglice iz Etiopije (*Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Ethiopia*) pre 1991. godine od 23. septembra 1999. godine i Deklaraciju o prestanku – Timor Leste (*Declaration of Cessation – Timor Leste*) od 20. decembra 2002. godine.

⁴ Rezime zaključaka o prestanku izbegličkog statusa, Globalne konsultacije o međunarodnoj zaštiti, Okrugli ekspertski sto u Lisabonu (*Summary Conclusions on Cessation of Refugee Status, Global Consultations on International Protection, Lisbon Expert Roundtable*), maj 2001. godine, zaključak broj B917). Vidi takođe UNHCR-ov priručnik, paragraf 135.

⁵ Vidi, između ostalog, i UNHCR-ov priručnik, paragraf 115.

⁶ Vidi, na primer, zaključke Izvršnog komiteta (EXCOM Conclusions) broj 29 (XXXIV) (iz 1983. godine), broj 50 (XXXIX) (iz 1988. godine), broj 58 (XL) (iz 1989. godine), broj 79 (XLVII) (iz 1996. godine), broj 81 (XLVIII) (iz 1997. godine), broj 85 (XLIX) (iz 1998. godine), broj 87 (L) (iz 2000. godine) i broj 90 (LII) (iz 2001. godine).

⁷ Vidi Zaključak Izvršnog komiteta broj 69 (XLIII) (EXCOM Conclusion No. 69 (XLIII)) (iz 1992. godine), paragraf (a).

⁸ Vidi član 12(4) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine, gde se kaže: „Niko neće biti proizvoljno lišen prava da uđe u svoju vlastitu zemlju”, kao i Generalni komentar Komisije za ljudska prava, komentar broj 27 (Human Rights Committee, General Comment No. 27), član 12 (sloboda kretanja), iz 1999. godine.

⁹ Ovakav pristup je jednom prilikom zauzeo UNHCR.

¹⁰ Izvršni komitet, Zaključak broj 69 (XLIII) (EXCOM Conclusion No. 69 (XLIII)) (iz 1992. godine), paragraf (d).

¹¹ Vidi, između ostalog, UNHCR-ov priručnik, paragraf 136.

¹² Vidi studiju UNHCR-a i UNHCHR-a *Neizvesna budućnost: Žene pripadnice manjina: Prepreke njihovom povratku i integraciji (Daunting Prospects: Minority Women: Obstacles to their Return and Integration)*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, april 2000. godine.

¹³ Generalno vidi dokument *Zaštita izbeglica u međunarodnom pravu: Globalne konsultacije o međunarodnoj zaštiti, deo Prestanak zaštite izbeglica (Cessation of Refu-*

gee Protection, Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection), J. Fitzpatrick i R. Bonoan, editori E. Feller, V. Türk i F. Nicholson (štampano na Univerzitetu u Kembrižu, 2003. godine)

14 Vidi, na primer, gornju fusnotu 8.

15 Vidi dokumentat Zaštita izbeglica u situacijama masovnog priliva: Sveukupan okvir za zaštitu, Globalne konsultacije o međunarodnoj zaštiti (Protection of Refugees in Mass Influx Situations: Overall Protection Framework, Global Consultations on International Protection), EC/GC/01/4 od 19. februara 2001. godine.

16 Vidi, na primer, Direktivu Evropske unije o privremenoj zaštiti (European Union Directive on Temporary Protection), 2001/55/EC od 20. jula 2001. godine.

17 Ovakav rigorozani standard odražava se u Zaključku Izvršnog komiteta broj 69 (XLIII) (EXCOM Conclusion No. 69 (XLIII)) (iz 1992. godine), paragraf (a).

18 Vidi paragraf 8(a) Statuta UNHCR-a, član 35. Konvencije iz 1951. godine i član II Protokola iz 1967. godine, i posebno drugi paragraf preambule Zaključka Izvršnog komiteta broj 69 (XLIII) (EXCOM Conclusion No. 69 (XLIII)) (iz 1992. godine).

19 Vidi paragrafe 19 – 22. ovih smernica i Zaključak Izvršnog komiteta broj 69 (XLIII) (iz 1992. godine).